

Nr 175.

Ankom till riksdagens kansli den 27 maj 1938 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad förlägningsplats för Värmlands flygflottilj m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I proposition nr 314 har Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 6 maj 1938, föreslagit riksdagen att

dels — med ändring av vad 1936 års försvarsbeslut därutinnan innehåller — besluta, att flygvapnets andra medeltunga bombflottilj skall förläggas till Såtenäs i Skaraborgs län, att den andra lätta bombflottiljen skall förläggas till Karlsborg samt att flygvapnets underofficersskola skall vara förlagd till Västmanlands flygflottilj i Västerås,

dels medgiva, att flygfält och kasernetablisement m. m. för andra medeltunga bombflottiljen må anordnas å Såtenäs huvudsakligen i överensstämmelse med vad i berörda statsrådsprotokoll angivits och i enlighet med därvid framlagda kostnadsberäkningar,

dels ock till markinköp m. m. för andra medeltunga bombflottiljens förläggning å kapitalbudgeten för budgetåret 1938/39 under Fonden för förlag till statsverket anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft

dels en inom första kammaren av herr N. Holmström m. fl. väckt motion (nr 360), vari hemställts, att riksdagen må uppdraga åt Kungl. Maj:t att besluta angående förläggningen av Värmlands flygflottilj till Såtenäs eller Björsäter;

dels ock en inom andra kammaren av herr B. Holmgren väckt motion (nr 511), vari hemställts, att riksdagen ville uttala sig för att den s. k. Värmlands flygflottilj förläggas till Björsäters socken.

Enligt 1936 års försvarsbeslut skall en av de till nyuppsättning beslutade flygflottiljerna, nämligen andra lätta bombflottiljen, jämte den i flottiljen ingående underofficersskolan förläggas till Karlstad, och genom beslut den 29 augusti 1936 har Kungl. Maj:t förordnat, bland annat, att flottiljen skall benämnas Värmlands flygflottilj (F 7). Flottiljen avses skola uppsättas från och med budgetåret 1940/41.

Från chefens för flygvapnet och flygförvaltningens sida har på senare tid med styrka gjorts gällande, att beslutet om att förlägga en flygflottilj till Karlstad vore ur olika synpunkter mindre lämpligt och i varje fall omöjligt att genomföra inom den av riksdagen i sådant hänseende angivna kostnadsramen av tillsammans 1,540,000 kronor.

Sedan *chefen för flygvapnet och flygförvaltningen* i skrivelse den 2 oktober 1937 hemställt om bemyndigande för dem att i samråd med chefen för försvarsstaben samt, i vad avsåge förlägningsförhållandena i Karlstad, med chefen för armén verkställa fullständig utredning rörande eventuell förläggning av Värmlands flygflottilj till annan plats än Karlstad, lämnade Kungl. Maj:t det begärda bemyndigandet genom beslut den 15 oktober 1937.

Med underdånig skrivelse den 3 mars 1938 hava *chefen för flygvapnet och flygförvaltningen* överlämnat utredning rörande förlägningsplats för F 7 på följande platser och områden, nämligen 1) Karlstad, 2) Karlskoga, 3) Örebro, 4) Trollhättan och 5) södra Vänerstranden mellan Lidköping och Halleberg, samt framlagt av utredningen betingade förslag.

Flygmyndigheternas skrivelse utmynnar i förslag,

att 1936 års riksdagsbeslut om förläggning av F 7 till Karlstad måtte upphävas,

att F 7 måtte förläggas till Sätenäs och att härför måtte anvisas ett belopp av 5,310,000 kronor, varav 1,000,000 kronor för budgetåret 1938/39 samt återstoden under budgetåret 1939/40.

att — därest förslaget om flottiljens förläggning till Sätenäs icke skulle vinna Kungl. Maj:ts gillande — F 7 måtte förläggas till Trollhättan och härför anvisas ett belopp av 3,275,000 kronor, varav 100,000 kronor för budgetåret 1938/39 och återstoden under budgetåret 1939/40,

att flygvapnets underofficersskola måtte förläggas till Västmanlands flygflottilj samt

att F 7 skulle utgöra tungt bombförband och Karlsborgs flygflottilj lätt bombförband.

Flygmyndigheterna hava slutligen i skrivelsen meddelat, att chefen för försvarsstaben i ärendet anfört, att Sätenäs ur luftskyddssynpunkt vore att föredraga framför Trollhättan men att även Trollhättan vore godtagbart som förlägningsplats samt att det vore av synnerlig vikt att arbetet med förläggningens ordnande igångsattes redan instundande sommar.

Sedermera hava flygmyndigheterna efter hand inkommit med ytterligare utredning i den föreliggande förlägningsfrågan.

Med anledning av en av Axvalls municipalnämnd den 22 mars 1938 gjord framställning om att Axvalla hed borde komma i åtanke som förlägningsort för flygflottiljen, har jämväl denna möjlighet till förläggning undersökts men befunnits mindre lämplig än en förläggning vid Sätenäs.

Slutligen hava — i anledning av framställningar från Mariestads stadsfullmäktiges beredningsutskott — undersökningar företagits angående möjlig-

heterna för att förlägga den ifrågavarande flottiljen till Björsäter i trakten av Mariestad. Flygmyndigheterna hava som sammanfattning av undersökningarna rörande Björsäter framhållit, att möjligheter föreläge att till Björsäter förlägga en flygflottilj under i stort sett goda förhållanden, men att Såtenäs-alternativet erbjöde åtskilliga fördelar framför Björsäter-alternativet.

Departementschefen har för egen del i ärendet anfört följande:

Den första fråga, som i detta ärende lärer böra upptagas till bedömande, är det av chefen för flygvapnet och flygförvaltningen framförda önskemålet om upphävande av 1936 års beslut att förlägga en av de till nyuppsättning planerade flygflottiljerna till Karlstad. De mot denna förläggning från myndigheternas sida anförda betänkligheterna äro av två slag, dels ekonomiska och dels militärt-organisatoriska.

I ekonomiskt hänseende betingades 1936 års beslut om en flygförläggning i Karlstad bland annat därav, att genom den samtidigt beslutade nedskärningen av Värmlands regemente till en infanterikår vissa delar av regementets nuvarande etablissement skulle kunna frigöras för att användas till flygflottiljeförläggning. I detta hänseende är emellertid att märka, att försvarsbeslutet såtillvida avvek från de förslag, som framlades såväl av 1930 års försvarskommission som av Kungl. Maj:t i 1936 års försvarsproposition, att dessa senare inneburo, att Värmlands regemente skulle helt indragas. Bibehållandet av regementet i form av en infanterikår rubbar naturligen i väsentlig grad förutsättningarna för att bereda tillräckliga utrymmen åt flygflottiljen i det befintliga kasernetablissemnet. I försvarsbeslutets kostnadsberäkningar för flygflottiljens anordnande upptogs emellertid samma byggnadskostnader som de av försvarskommissionen och i försvarspropositionen beräknade. Av utredningen i förevarande ärende framgår, att kostnaderna för ordnande av flygflottiljens förläggning till Karlstad — fränsett flygfältets iordningställande — numera kunna beräknas till 1,840,000 kronor, ett belopp som med 800,000 kronor överstiger det i försvarsbeslutet angivna. Även om nämnda belopp skulle kunna något nedpressas, synes det uppenbart, att byggnadskostnaderna komma att bli väsentligt högre än som beräknats, vilket framför allt lärer vara att tillskriva den nyssberörda omständigheten, att etablissemetet enligt försvarsbeslutet även skall lämna utrymme åt den beslutade infanterikåren.

Den väsentligaste kostnadsökningen i förhållande till försvarsbeslutets beräkningar hänför sig emellertid till iordningställandet av flygfältet. I försvarsbeslutet — liksom i försvarskommissionens betänkande och i försvarspropositionen — upptogs kostnaderna härför till ett belopp av 500,000 kronor. Denna summa angavs i samtliga fall vara byggd på uppgifter från stadsingenjörskontoret i Karlstad. Vid de undersökningar, som sedermera vidtagits av flygvapnets myndigheter, har uttrönts, att denna beräkning uppenbarligen vilar på förutsättningar, som i själva verket icke varit för handen. Utan att här kunna närmare ingå på huru den nämnda kostnadssiffran ernåtts, har jag att konstatera, att enligt av flygmyndigheterna företagna undersökningar och beräkningar, vilkas riktighet anledning icke förefinnes att ifrågasätta, iordningställandet av flygfält i Karlstad skulle draga en kostnad av sammanlagt 1,775,000 kronor, d. v. s. 1,275,000 kronor mera än som i försvarsbeslutet beräknats.

Då sålunda kostnaderna för en förläggning av flygflottiljen till Karlstad enligt den i detta ärende förebragta utredningen skulle komma att överstiga vad som enligt försvarsbeslutet beräknats med över 2,000,000 kronor, synes

det stå klart, att de skäl av ekonomisk art, som ansetts tala för en dylik förläggning, i mycket avsevärd grad försvagats.

Från flygmyndigheternas sida har emellertid gjorts gällande, att även frånsett de ekonomiska synpunkterna den tilltänkta förläggningen av flygflotttiljen till Karlstad skulle vara förenad med allvarliga olägenheter. Främst hänföra sig dessa invändningar till flygfältets beskaffenhet. På grund av markens lösa konsistens och fuktiga belägenhet anse myndigheterna det tvivel underkastat, om flygfältet någonsin skall kunna bliva fullt användbart, i varje fall för tunga bombplan. Härtill kommer, att flygfältet på flera sidor begränsas av besvärande hinder. Utmed ena sidan löper den elektrifierade järnvägen Karlstad—Kil. Längs hälften av fältets södra begränsningslinje går järnvägen Karlstad—Skoghall, vars elektrifiering förberedes. På andra sidor begränsas fältet av skogsklädda bergsträckor. Flygmyndigheterna hava i ärendet uttalat, att dessa i stort sett runt hela fältet befintliga hinder innebära uppenbara risker för allvarliga olyckor vid militär flygning. Som helhetsomdöme om Karlstadförläggningen hava myndigheterna anført, att denna skulle utgöra en olämplig, riskabel och därtill kostsam lösning av förläggningsfrågan.

För min del har jag icke kunnat undgå att finna de emot flygflotttiljens förläggning till Karlstad anförda invändningarna grundade på starka skäl. Att en dylik lösning blir väsentligt dyrare än som räknats med i försvarsbeslutet har redan framhållits. Då därtill kommer, att man enligt vad myndigheterna påvisat även med dessa ökade kostnader skulle erhålla en förläggning, som i viktiga hänseenden måste betecknas som otillfredsställande och ur säkerhetssynpunkt riskabel, har jag — efter att hava vid ett personligt besök på platsen tagit del av de lokala förhållandena därstädes — kommit till den uppfattningen, att klokheten och försiktigheten bjuda att övergiva tanken på att förlägga den ifrågavarande flygflotttiljen till Karlstad.

Därest på sätt jag sålunda vill föreslå beslutet om förläggande av F 7 till Karlstad upphäves, uppställer sig omedelbart frågan om vilka konsekvenser ett sådant beslut kan eller bör medföra med avseende å användningen av de utrymmen i Värmlands regementes nuvarande etablissement, som avsetts skola övertagas av F 7. Det år 1936 fattade beslutet om Värmlands regementes nedskärande till en kår, Värmlands fältjägarkår, var som förut framhållits i viss mån betingat av att F 7 förutsattes skola förläggas till Karlstad. Om nu så icke kommer att ske, ligger det nära till hands att överväga, huruvida icke Värmlands regemente lämpligen borde bibehållas som ett infanteriregemente av normal storlek och minskningen till en kår i stället kunde utan motsvarande olägenheter ske med något annat infanteriregemente. Ett särskilt skäl härför utgör den omständigheten, att Karlstads stad kan förväntas komma att göra gällande vissa å tidigare överlåtelseavtal grundade anspråk på återbekommande av delar av det nuvarande övningsfältet, därest Värmlands regementes minskning till en kår genomföres. Ett regemente, som i stället vore tänkbart att reducera till en kår är Livgrenadjärregementet, vars nuvarande etablissement i Linköping enligt försvarsbeslutet skall delvis övertagas av det till nyuppsättning beslutade Östgöta luftvärnsregemente. Att en sådan lösning — samtidigt som den medförde, att etablissementet i Karlstad bleve helt utnyttjat för sitt ändamål — skulle medföra vissa fördelar av bland annat ekonomisk art synes stå klart. Däremot tarvar frågan rätt ingående undersökningar rörande de föreliggande militära och organisatoriska betingelserna för en dylik lösning. Då dessa undersökningar ännu icke kunnat slutföras, är jag icke beredd att nu uttala någon bestämd mening rörande förevärande spörsmål. Frågan torde icke heller med nödvändighet behöva slutligen lösas förrän vid 1939 års riksdag.

Jag övergår så till huvudfrågan i detta ärende, spørgsmålet rörande platsen för förläggning av F 7, sedan Karlstadförslaget övergivits. Såsom av den föregående redogörelsen framgår hava flygmyndigheterna vidtagit ingående undersökningar för ändamålet å ett flertal platser i västra och mellersta Sverige, nämligen Karlskoga, Örebro, Trollhättan, Sätenäs, Axvall och Björsäter. Ytterligare ett antal platser har varit under övervägande men kunnat av olika skäl redan utan närmare undersökning avvisas. Den i ärendet förebrogta utredningen synes enligt min mening utvisa, att två av de nämnda närmare undersökta platserna, nämligen Trollhättan och Sätenäs, böra komma i åtanke framför de övriga. Gentemot en förläggning till Karlskoga, Örebro och Axvall hava nämligen från myndigheternas sida, såsom av det föregående framgår, framförts så vägande invändningar av olika slag, att dessa platser — även om åtskilliga fördelar kunna påvisas vara förenade med en förläggning dit — i jämförelse med Trollhättan och Sätenäs måste komma i bakgrunden. Och vad beträffar Björsäter, som eljest onekligen erbjuder vissa fördelar som förläggningsplats, har jag efter tagen kännedom om olika på frågan inverkan omständigheter kommit till den bestämda uppfattningen, att det måste anses högeligen ovisst, huruvida ett fullgott flygfält skall kunna iordningställas där till tidpunkten för flottiljens uppsättande. Redan på denna grund anser jag, att Björsäter näppeligen kan ifrågakomma såsom förläggningsplats för flottiljen. Härtill kommer, att — enligt vad flygmyndigheterna i ärendet framhållit och jag själv vid besök på platsen varit i tillfälle att iakttaga — övningsförhållandena särskilt i avseende å bombfällnings- och skjutningsmöjligheter äro väsentligt fördelaktigare vid Sätenäs än vid Björsäter. Detta beror framför allt därpå, att bombfällning och skjutning vid Sätenäs kunna försiggå över delar av Vänern, som helt sakna trafik, medan dylika övningar vid Björsäter måste försvaras och störas av att motsvarande vattenområde där icke kan helt friläggas från trafik av fiske- och andra båtar. Framhållas må för övrigt, att Björsäter-alternativet icke heller skulle komma att bliva i någon väsentlig mån ekonomiskt fördelaktigare än Sätenäs-alternativet, med vilket det närmast är att jämföra.

En inbördes jämförelse mellan Trollhättan och Sätenäs såsom förläggningsplatser för F 7 erbjuder onekligen vissa svårigheter, beroende på det värde man vill tillmätta vissa i fråga om de två platserna förefintliga fördelar och olägenheter i nämnda hänseende. Vad först beträffar flygfält finnas på båda platserna goda möjligheter att erhålla ett fullgott sådant med goda utvecklingsmöjligheter. Det omgivande landskapet är också i bägge fallen lämpligt för ett flygförbands övningar av olika slag. Till förmån för Trollhättan-alternativet talar den omständigheten, att förläggningen blir anknuten till en stad med därav följande fördelar för personalen i fråga om tillgång till bostäder, skolor m. m. Som en med detta alternativ förknippad fördel har också åberopats den omständigheten, att Svenska aeroplanaktiebolagets nya flygplanfabriker komma att bliva belägna i omedelbar närhet till flottiljen med därav följande möjligheter till reparationer m. m. Å andra sidan har framhållits, att detta förläggningssalternativ även innebär avsevärda olägenheter, hänförliga till de friktioner mellan flygflottiljen och bolaget som lätt kunna komma att uppstå vid den gemensamma användning av flygfältet, som utgör en av förutsättningarna i alternativet. Denna synpunkt har särskilt starkt framhållits i flygmyndigheternas förenämnda skrivelse den 31 mars 1938. Ur ekonomisk synpunkt ställer sig emellertid Trollhättan-alternativet såtillvida avsevärt fördelaktigare än Sätenäs-alternativet, att engångskostnaderna för förläggningen till Trollhättan av flygförvaltningen beräknats till 3,275,000 kronor, medan förläggningen till Sätenäs kostnadsberäknats till 5,310,000 kronor, allt enligt 1934/1935 års prisnivå.

Den nämnda avsevärda skillnaden i engångskostnad mellan de två förläggningssalternativen medför, att det dyrare alternativet, Såtenäs, endast bör kunna ifrågakomma, därest påtagliga fördelar äro förknippade därmed i förhållande till Trollhättan. Enligt flygmyndigheternas uppfattning är detta fallet. Sålunda äro det avsedda flygfältets omgivelningar så gott som fullständigt fria från hindrande masker. Vidare finnas i fältets omedelbara närhet utmärkta möjligheter till övningar i skjutning och bombfällning, medan dylika övningar i Trollhättan endast skulle kunna bedrivas på ett rätt avsevärt avstånd från förläggningen. Slutligen har framhållits, att de förut omförmälda olägenheterna, som äro förknippade med ett med Svenska aeroplanaktiebolaget gemensamt utnyttjande av flygfältet i Trollhättan, icke äga någon motsvarighet i Såtenäs. Flygmyndigheterna hava därför ansett Såtenäs-alternativet ur militära synpunkter vara överlägset alla andra undersökta alternativ.

För egen del har jag vid ett övervägande av de olika omständigheter, som kunna anses tala för eller emot det ena eller andra alternativet, stannat vid den uppfattningen, att Såtenäs-alternativet erbjuder så många och påtagliga fördelar i jämförelse med alternativet Trollhättan, att jag oaktat de väsentligt större engångsutgifter, som därav betingas, anser mig böra förorda flottiljens förläggande till Såtenäs. Vad som därvidlag varit för mig avgörande är icke blott den ur övnings- och flygsäkerhetssynpunkt otvivelaktigt överlägsna belägenheten — varom jag vid besök å bägge platserna varit i tillfälle att personligen göra iakttagelser — utan även och framför allt den omständigheten, att därigenom undvikas de enligt min mening påtagliga olägenheter i fråga om flygfältets utnyttjande, som kunna befaras bli en följd av en förläggning till Trollhättan. Trollhättans stad har visserligen i samverkan med Svenska aeroplanaktiebolaget erbjudit sig att utan kostnad för statsverket ställa för flygfält och etablissement erforderlig mark till flygförvaltningens förfogande ävensom att bekosta flygfältets torrläggning och planering m. m. Flygfältet skulle emellertid därvid överlämnas till flygförvaltningens förfogande med villkor, bland annat, att bolaget icke därigenom åsamkades några extra kostnader eller hindrades vid sina provflygningar samt att flygfältet i sin helhet förbleve bolagets egendom. Enligt vad som framgår av flygmyndigheternas skrivelse den 31 mars 1938 är det att förvänta, att bolagets provflygningar komma att få en betydande omfattning. Bolaget har också förbehållit sig full frihet angående tiderna för dessa. Vid dessa förhållanden kan jag icke annat än dela myndigheternas uppfattning, att de inskränkningar i fråga om flygfältets utnyttjande, som utgöra en förutsättning för Trollhättan-alternativets genomförande, innebära alltför stora risker såväl för störningar i flottiljens verksamhet som för andra framtida konfliktsituationer för att en dylik förläggning skall kunna tillrådas. Härtill kommer att, enligt vad utredningen i ärendet giver vid handen, de årliga kostnaderna för övningar, flygfältsunderhåll m. m. vid Såtenäs kunna beräknas komma att rätt avsevärt understiga motsvarande kostnader vid en förläggning till Trollhättan.

Om alltså flottiljen i fråga enligt min mening bör förläggas till Såtenäs, uppställer sig till en början frågan om förvärvet av för förläggningen därstädes erforderlig mark. Från den nuvarande ägaren till Såtenäs egendom föreligger anbud om försäljning av egendomen för ett pris av 650,000 kronor utan inventarier. Flygförvaltningen har emellertid i sin förenämnda skrivelse den 12 mars 1938 framhållit, att den egentliga köpeskillingen enligt anbudet på grund av vissa angivna omständigheter i själva verket finge anses uppgå till cirka 717,000 kronor. Då egendomens taxeringsvärde utgjorde 548,800 kronor och en på ämbetsverkets föranstaltande verkställd värdering av densamma slutade å 614,700 kronor, ansåge ämbetsverket den begärda köpeskillingen

alltför hög. Ämbetsverket har därför ansett det vara nödvändigt att tillgripa expropriation. Kostnaderna härför hava beräknats till 640,000 kronor. För egen del anser jag mig icke nu kunna fatta definitiv ståndpunkt till frågan, huruvida det föreliggande köpeanbudet bör antagas eller huruvida förvärvet bör ske genom expropriation. Frågan därom torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att längre fram taga ställning till. I varje fall torde det knappast vara möjligt eller lämpligt att från förvärvet utesluta vissa delar av egendomen, vilka icke bliva direkt erforderliga för flygflottiljen. Dylika delar torde i stället efter förvärvet böra antingen överlämnas till domänverkets förvaltning eller också, därest så finnes lämpligt, övertagas av statens jordnämnd i och för dess verksamhet.

Kostnaderna för andra lätta bombflottiljens förläggande till Sätenäs hava i ärendet angivits till sammanlagt 5,310,000 kronor, därav 690,000 kronor¹⁾ för markförvärf och 4,620,000 kronor för byggnader, flygfältsarbeten m. m. Härvid är att märka, att sistnämnda belopp beräknats efter de arbets- och materialpriser, som gällde under åren 1934—1935. För närvarande torde den verkliga kostnaden ligga cirka 20 procent däröver.

Därest, på sätt jag i det följande kommer att föreslå, ett utbyte kommer till stånd mellan Sätenäsflottiljen och den till Karlsborg förlagda flottiljen, så att den förstnämnda flottiljen kommer att bestå av en medeltung bombflottilj i stället för av en lätt, komma kostnaderna för Sätenäsförläggningen att undergå vissa ökningar, vilka emellertid i huvudsak kompenseras av motsvarande minskningar för Karlsborgsförläggningen. Sålunda beräknas hangarbyggnaderna med uppställningsplaner komma att draga en kostnad av sammanlagt 1,095,000 kronor för en medeltung mot 550,000 kronor för en lätt flottilj (se tabellen å sid. 15).²⁾ Verkstadsbyggnaden beräknas komma att kosta 335,000 kronor mot 210,000 kronor. Slutligen anses kostnaderna för förläggningsbaracker tarva en ökning med cirka 50,000 kronor till 550,000 kronor. Merkostnaderna för förläggning av en medeltung bombflottilj till Sätenäs i stället för en lätt kunna sålunda beräknas till 720,000 kronor och kostnaderna för hela förläggningen till $(5,310,000 + 720,000 =) 6,030,000$ kronor, fortfarande med utgångspunkt från 1934—1935 års priser. Med en beräknad prisförhöjning av 20 procent å byggnads- och flygfältsarbeten m. m. blir den beräknade kostnaden för hela förläggningen $(6,030,000 + 1,070,000 =) 7,100,000$ kronor. Inom nämnda belopp lära jämväl kunna rymmas vissa merkostnader för en del av flygförvaltningen i kostnadsberäkningarna icke medtagna särskilda flygfältsarbeten, vilka enligt vad under ärendets behandling blivit utrönt torde komma att visa sig erforderliga.

Av det för Sätenäsförläggningens ordnande erforderliga beloppet beräknas 1,000,000 kronor böra vara tillgängliga redan under budgetåret 1938/39 och återstoden under därpå följande budgetår. Det nyssnämnda beloppet, 1,000,000 kronor, torde böra anvisas å kapitalbudgeten för nästkommande budgetår under »Fonden för förlag till statsverket». Rörande sättet för avskrivning av denna kapitalinvestering läser chefen för finansdepartementet komma att i annat sammanhang framlägga förslag.

I och med genomförandet av det sålunda framlagda förslaget om förändrad förläggningsplats för F 7 uppkomma vissa andra spörsmål, som i anslutning därtill kräva sin lösning. Ett av dessa rör frågan om förläggningen av flygvapnets underofficersskola. Denna skola har alltsedan sin tillkomst varit

¹⁾ Härav avses 40.000 kronor till åtgärder för att göra egendomen gravationsfri efter köpet.

²⁾ Ej här intagen.

och är alltså anknuten till Västmanlands flygflottilj i Västerås. Enligt 1936 års försvarsbeslut skall skolan emellertid ingå i den flottilj, som avsetts skola förläggas till Karlstad. Med ett upphävande av beslutet om förläggande av F 7 till Karlstad måste sålunda jämväl beslutet om platsen för underofficersskolan revideras. Flygmyndigheterna hava i sin förberörda skrivelse den 3 mars 1938 uttalat, att ur flygvapnets synpunkt en förflyttning av skolan från dess nuvarande förläggning i Västerås icke är önskvärd utan fastmera skulle vara ur olika synpunkter olämplig. Myndigheterna hava därför ansett beslutet om underofficersskolans förläggning till F 7 böra upphävas och föreslagit, att skolan i stället allt framgent skall vara förlagd till Västmanlands flygflottilj i Västerås. Till denna åsikt anser jag mig böra ansluta mig. Frågan om den sålunda föreslagna förändringen lärer emellertid böra föreläggas riksdagen för godkännande.

Ett annat spörsmål, som i detta sammanhang bör lösas, är den av flygmyndigheterna i skrivelsen den 3 mars 1938 upptagna och av mig förut berörda frågan, huruvida den flottilj som föreslås skola förläggas till Sätenäs bör — liksom Karlstadflottiljen enligt försvarsbeslutet — utgöras av en lätt bombflottilj eller huruvida ett utbyte bör ske, så att den medeltunga bombflottilj, som enligt försvarsbeslutet skall vara förlagd till Karlsborg (Västgöta flygflottilj), förläggas till Sätenäs och Karlsborgsflottiljen i stället blir en lätt bombflottilj. Flygmyndigheterna hava därutinnan framhållit, att en förläggning till Sätenäs kommer att medföra, att den dit förlagda flottiljen erhåller ett flygfält, som särskilt i fråga om hinderfrihet och markbeskaffenhet är väsentligt bättre än flygfältet å Karlsborg. Då ett av en tung bombflottilj bestående förband vore i behov av ett större och bättre fält än en lätt bombflottilj, syntes det lämpligt, att en omplacering av angiven art komme till stånd. Ett dylikt utbyte synes även enligt min mening lämpligen böra äga rum. Rörande denna åtgärd i och för sig lärer Kungl. Maj:t äga besluta utan riksdagens hörande. Då därigenom uppkomma vissa konsekvenser av ekonomisk art, torde frågan emellertid böra underställas riksdagens prövning.

I sistnämnda hänseende har flygförvaltningen i skrivelse den 13 april 1938 anfört i huvudsak följande: För Västgöta flygflottilj å Karlsborg vore avsett att under budgetåret 1938/39 uppföra bland annat två hangarbyggnader för medeltunga bombplan jämte uppställningsplaner för en sammanlagd kostnad av 870,000 kronor (se 1938 års statsverksproposition, kapitalbudgeten: bil. 3 sid. 10). Tillsammans med den beräknade prisförhöjningen av 20 procent stode för ändamålet till förfogande sammanlagt (870,000 + 174,000 =) 1,044,000 kronor. En under innevarande budgetår uppförd liknande hangarbyggnad, som sålunda ursprungligen avsetts för en medeltung division, avsåges efter den föreslagna förändringen skola användas för två lätta divisioner. Därvid måste dock tjänstetrymme för den andra divisionen tillbyggas. Under budgetåret 1938/39 erfordrades sålunda, förutom det nämnda tjänstetrymmet, hangarbyggnad för den tredje divisionen jämte uppställningsplan. De härför erforderliga kostnaderna beräknades uppgå för det ökade tjänstetrymmet till 70,000 kronor, för den nya hangarbyggnaden till 225,000 kronor och för uppställningsplanen till 36,000 kronor eller tillhopa till 331,000 kronor. Härigenom uppstode en behållning av (1,044,000 — 331,000 =) 713,000 kronor. Det sålunda inbesparade beloppet, som funnes tillgängligt redan under budgetåret 1938/39, borde lämpligen disponeras för utförande redan under nämnda budgetår av sådana arbeten för Karlsborgsflottiljen, som enligt föreliggande byggnadsprogram varit avsedda att utföras först under budgetåret 1939/40. De arbeten, som sålunda borde komma till utförande, vore följande:

Officersmässbyggnad (uppföres i stället för avsedd skolsalsbyggnad; skolsalar inredas i stället i de till officersmäss avsedda lokalerna i kanslibyggnaden samt i ekonomibyggnaden; för nybyggnaden disponeras de 70,000 kronor, som beräknats för skolsalsbyggnaden, jämte 20 procent tillägg därå eller 14,000 kronor samt 16,000 kronor av det till 115,000 kronor beräknade beloppet till »slip med tillfartsväg», vilket anses kunna nedbringas till 99,000 kronor) kronor 100,000:—

Flygmaterielförråd (80,000 kronor + 20 procent)	»	96,000:—
Garagebyggnad (40,000 kronor + 20 procent)	»	48,000:—
Flygplatsbelysning (210,000 kronor + 20 procent)	»	252,000:—
Flyttning av skjutbana (15,000 kronor + 20 procent)	»	18,000:—
Tjänstebostäder (145,000 kronor + 20 procent)	»	174,000:—
Administration (20,800 kronor + 20 procent)	»	25,000:—
Summa kronor		713,000:—.

Tillika har flygförvaltningen anmält, att den förläggningsbarack, som enligt föreliggande planer vore avsedd att för 120,000 kronor uppföras för Västgöta flygflottilj under budgetåret 1939/40, genom flottiljens förändring till en lätt bombflottilj icke längre erfordrades utan kunde utgå ur byggnadsprogrammet.

För min del anser jag mig böra tillstyrka de förändringar i byggnadsprogrammet för Karlsborgsflottiljen, som sålunda — i anlutning till förslaget om flottiljens förändrade karaktär — av flygförvaltningen föreslagits. Därest riksdagen icke kommer att hava något att däremot erinra, är det sålunda min avsikt att framdeles, efter särskilda framställningar från flygförvaltningen, tillstyrka, att den del av det för flygvapnet avsedda, i reservationsanslaget till vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m. för budgetåret 1938/39 ingående anslagsbeloppet å 7,200,000 kronor, som beräknats åbelöpa Västgöta flygflottilj, användes i huvudsaklig överensstämmelse med vad av flygförvaltningen i dess nyssberörda skrivelse föreslagits. Vid ett genomförande härav blir följden, att av de för Västgöta flygflottilj planerade byggnadsarbetena för budgetåret 1939/40 komma att återstå allenast »slip med tillfartsväg», kostnadsberäknad till (115,000 — 16,000 =) 99,000 kronor, samt tjänstebostäder till ett belopp av (200,000 — 145,000 =) 55,000 kronor jämte för administrationskostnader (35,000 — 20,800 =) 14,200 kronor, allt enligt 1934—1935 års priser. Byggnadskostnaderna under budgetåret 1939/40 för flottiljen i fråga skulle således komma att uppgå till sammanlagt (99,000 + 55,000 + 14,200 =) 168,200 kronor. Då flottiljens byggnadskostnader för budgetåret 1939/40 förut beräknats till sammanlagt 885,000 kronor, utgör den genom de föreslagna förändringarna uppkommande kostnadsminskningen vid Karlsborgsflottiljen (885,000 — 168,200 =) 716,800 kronor, ett belopp som i stort sett motsvarar den av ombytet föranledda kostnadsökningen vid F 7.

Slutligen torde böra med några ord beröras frågan om de ändringar i flottiljernas benämning, som måste bli en följd av de föreslagna åtgärderna. Den för F 7 fastställda benämningen Värmlands flygflottilj blir tydligen missvisande efter flyttningen till Sätenäs. Med hänsyn till att Sätenäs ligger i Västergötland, synes även den för Karlsborgsflottiljen fastställda benämningen Västgöta flygflottilj framdeles bli mindre lämplig. Nya benämningar synas sålunda böra fastställas för såväl Karlsborgs- som Sätenäsflot-

tiljerna. Jag torde framdeles få tillfälle att för Kungl. Maj:t framlägga förslag härom.

Utskottet.

På av departementschefen anförda skäl finner sig utskottet böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag därom, att 1936 års försvarsbeslut att förlägga en av de till nyuppsättning planerade flygflottiljerna till Karlstad, den s. k. Värmlands flygflottilj, upphäves. Utskottet vill emellertid i detta sammanhang framhålla, att utskottet därmed icke tagit ställning till de spörsmål, som kunna uppstå i samband med den nu föreslagna ändringen i berörda försvarsbeslut.

Vad härefter beträffar frågan om den blivande förläggningen av Värmlands flygflottilj hava, såsom av propositionen framgår, flera alternativa förläggningsplatser varit föremål för ingående undersökningar av vederbörande myndigheter. Utskottet, som avlagt besök å vissa av de platser, som närmast ansetts kunna komma i fråga — däribland emellertid icke å Björsäter, vilken plats vid tiden för undersökningarna icke var föreslagen såsom förläggningsort — har efter tagen kännedom om olika på förläggningsfrågan inverkan omständigheter kommit till den uppfattningen, att det av departementschefen förordade Såtenäs-alternativet synes erbjuda en tillfredsställande lösning av frågan om val av förläggningsplats för nämnda flygflottilj.

På grund av vad sålunda anförts och då förläggningsfrågan icke synes böra uppskjutas, finner sig utskottet böra tillstyrka, att flygvapnets andra medeltunga bombflottilj i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag förläggas till Såtenäs. Härav följer, att utskottet avstyrker det i motionen II: 511 gjorda yrkandet ävensom motionen I: 360.

Kungl. Maj:ts förslag innebära vidare, att, med ändring av vad 1936 års försvarsbeslut därutinnan innehåller, den andra lätta bombflottiljen förläggas till Karlsborg samt att flygvapnets underofficersskola förläggas till Västmanlands flygflottilj i Västerås. Utskottet finner sig böra tillstyrka förslagen i fråga.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 360 och II: 511 — med ändring av vad 1936 års försvarsbeslut därutinnan innehåller — besluta, att flygvapnets andra medeltunga bombflottilj skall förläggas till Såtenäs i Skaraborgs län, att den andra lätta bombflottiljen skall förläggas till Karlsborg samt att flygvapnets underofficersskola skall vara förlagd till Västmanlands flygflottilj i Västerås;

b) medgiva, att flygfält och kasernetablisement m. m. för andra medeltunga bombflottiljen må anordnas å Såtenäs huvudsakligen i överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 6 maj 1938 angivits och i enlighet med därvid framlagda kostnadsberäkningar;

c) såsom kapitalinvestering i Fonden för förlag till statsverket till *markinköp m. m. för andra medeltunga bombflottiljens för-*

läggning för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av
1,000,000 kronor.

Stockholm den 27 maj 1938.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS RÅSTOCK.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar *Nilsson* i Gränebo, *Johansson* i Fredrikslund,
Nilsson i Malmö, *Svensson* i Kompersmåla, *Hansén*, *Asplund*, *Bergström*, *Nilsson*
i Landeryd, *Gustafsson* i Benestad, *Ström* i Lidköping, *Sundberg* och *Magnusson* i
Kalmar; samt

från a n d r a kammaren: herrar *Råstock*, *Jansson* i Falun, *Magnusson* i Skövde,
Strindlund, *Eriksson* i Stockholm *Jeppsson*, *Persson* i Falla, *Svensson*, *Andersson*
i Prästbol, *Ward*, *Isacsson* och *Weijne*.
